

gurák; családok, melyeknek csecsemőkorból alig felcseperedett kis emberpalántái már a mindennapi éhséggel, muhátlansággal, betegséggel ismerkednek; ahol az ótvart pipacs-mocsokkal, a gennyesedő sebet érett marhatrágyával gyógyították. Ilyen esetben embersorsokban osztozik a kis paraszti suttyó kölyök, a majdani népi költő Sinka, akit a kényszer a korai árvaság, a nem különb emberi sors, alig serdülő korban a mérhetetlen nyomor és szenvedés útszélére vet, hogy erről egyszer számot adjon nekünk.

Az az együttérzés, amellyel Sinka a fél évszázad előtti földesúri Magyarország zselléreinek sorsát e balladás könyvében, önéletrajzi munkájában lejegyezte, felér a legalaposabb szociográfiai művel. S itt kell elmondani, hogy ez a már-már korszerűtlen műfaj, a ballada hogy válhat élő-eleven írásművé, alkotássá akkor, ha témája egy alig lezárult kor emberhúsba vágó szenvedéseit, társadalmi tüneteit tükrözi.

És még valami: Sinkára jellemző, hogy — nagygazdáknál, vagy uradalmokban elszenvedett ifjúkori emberi megaláztatása, kízsákmányoltsága helyett — ezúttal a nincstelennel együtt megvívott küzdelmeit, szenvedéseit választotta emlékezéseinek tárgyául. Ezt — gondolom — két okból tehetta: előbbinek

hatalmas társadalmi-politikai irodalma van a magyar irodalomban, s e téren a már elmondottaknál többet ő sem mondhatott, viszont utóbbinak, a szegényekkel együtt viselt emberi vívódásnak Sinka lelkialkátából adódóan »poézisa« volt, s ezt a poézist emelte a sinkai ballada már-már a költői remeklés magas szintjére.

Hogy a terjedelmes kötetből Sinka Istvántól a fentiekben csak pár sort idéztem, legalább művének záró verséből ide jegyzem:

Íme, mit eddig beszéltem,
bezárom e könyvbe
önökre,
s magam ajánlom
Isten kegyébe.

Kis írás: hullt rá a szemem könnye,
bámultam érte sárga fénybe
éjjel, s nappal el, el a messzeségbe.

Albba a messzeségbe, ahova azóta maga is költözött. És itt mondom el — nagy szomorúságomra —, hogy ezzel a kiváló kortárssal közös barátunk, Muhoray Mihály festőművész révén, ahova Sinka is gyakori bejáratos volt, pusztá kényelemszeretéből nem ismerkedtem meg. Így maga helyett maradt csak a Mű, mely felér az emberrel.

A tipográfiaiilag hibátlan kötet a szabadkai Birográfika munkája.

FEKETE LAJOS

RIPORTSOROZAT A NŐKÉRDÉSRŐL

FÖLDES ANNA: *A nő szerepe: főszerep.*
Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972.

Földes Anna *Húsz év húsz regénye* című munkájával — melyben elsőként tett kísérletet arra, hogy megadja a felszabadulás utáni magyarországi prózairodalom keresztmetszetét — sejtette mostani köny-

ve megjelenését. Műfajilag *riportsorozatról* van szó, melyben mozaik-szerű egészet képeznek a mai magyar irodalom élgárdájának vallo-másai a nőkérdésről. Újságírói minősítésben kérdezett Földes Anna.

Érdeme, hogy a válaszok »elfogulatlan és hűséges krónikásának« szegődött, hogy »húsz alkotó, húsz egyéniség tolmácsa és szószólója« lett. A beszélgetőpartnerek műveiből kiáradó írói-költői állásfoglalásokat a személyes találkozáskor — nagyon jól — vitaindítóként használta, tudva, hogy minden szerelmes vers, vonzó vagy taszító hősnő egy-egy vallomás a nőről. Sikeresnek, irodalmi és kordokumentumi értéknek minősíthető e riportkönyv. A szerző számára az irodalomcentrikus vitavezetés sem jelentett akadályt ahhoz, hogy részleteiben és teljes egészében is a könyv, a nő—férfi, nő és társadalom viszonyok jól érzékelt, majdnem minden esetben argumentált kritikája legyen. Az interjúk közös számainak vehetjük a nőkérdés aktualitásáról, a nőről mint íróról és olvasóról, valamint a családról szóló kérdéseket.

A nőkérdés aktualitását a megkérdezett húsz alkotó elvben nem vitatta el, csak értelmezését helyezte szűkebb — országos —, vagy tágabb — világviszonylati — keretek közé. Bebizonyosodott, hogy a női egyenjogúság kérdése korkérdéssé, a társadalom — demokratizálódásának fokmérőjévé vált, rámutatva arra a tényre, hogy csak olyan társadalmi viszonyok között válhat kérdésessé, amely ellentétén, az elnyomás — a lappszik. A nők képezik ugyanis a társadalomnak azt a legszélisebb körét, amelyre még ma is kiterjed az elnyomás. Engels szerint a legelső osztályelnyomás a férfiak a nő felett gyakorolt hatalma volt. Tágabb értelemben az elnyomás alatt érthetünk kettős teherviselést vagy kétszeres kiszolgáltatottságot, de minden esetben lényegbeli tartalma a hivatás és anyaság egyidejű viselésére vezethető vissza. A kötetben véleményező Csurka István író szerint »A nők nem a férfiakkal egyenlő jogokra áhítoznak, hanem a maguk *női jogaira*«, mert ha tudjuk, hogy a politikai szabadságjogon kívül már biztosított a nők számára a munkára, alkotásra való jog, akkor mindenképpen követelhető az *anyaság feltételének optimális biztosítása* (mind individuális, mind kollektív szinten), valamint a *női életforma megválasztásának a joga* is (választás az otthon, illetve a

munkahely előtérbe helyezése között).

Szét kell feszíteni a régi, a túlhaladott, a társadalom fejlődését felekező viszonyok, gondolkodás- és életmód sablonjait! Fel kell szabadulni univerzális érvényük alól, és teret kell adni az egészségesebb és humánusabb kapcsolatoknak, nézeteknek és életformáknak! Szükséges felszabadítani a női nemet a férfiak elnyomása alól. Mivel a világon már többé-kevésbé formailag biztosítottak az egyenlő jogok a férfiak és a nők számára egyaránt, ezért a női emancipáció gyakorlati megvalósítására kell törekedni. A háztartás képezi a nők hagyományos életterét. A nők törekvését, hogy a társadalmi munkamegosztásban egyenlő társai legyenek a férfiaknak, még napjainkban is sokan elvitatják. Az otthonon kívüli női munka még nem vált általánosan elfogadott társadalmi jelenséggé. Ha arról van szó, az asszony az otthon és a munkahely között melyiket válassza, hajlamosak vagyunk a nőt házimunkára, gyermeknevelésre irányítani.

Illyés Gyula, akinek életművében az asszonyoknak megtisztelő szerep jutott, azt vallja: »A gyerek felnevelése — társadalmi kötelezettség, amelyet a társadalomnak éppen úgy kell díjazni, mint az otthonon kívül végzett hasznos munkát... a nőknek talpukra kell állni, és ki kell küzdeniük a lehetőséget, hogy boldog asszonyok lehessenek és boldog anyák.« A társadalomtól ilyenmit követelni ma még utópia, de nem jelenti azt, hogy nem lenne reális a jövőtől elvárni a nőprobléma ilyen irányú megoldását.

A meginterjúvált húsz író és költő általában tudatában van annak, hogy ha egy nő hivatásból, ambícióból, saját egyéniségének kiteljesedéseért és önmaga igazolásáért dolgozik, feltétlen biztosítani kell számára a férfiival azonos munkafeltételeket és jövedelmet. A társadalmi viszonyok lassú humanizálódására apellálnak az írők, amikor példákkal illusztrálják, még milyen sok nő, asszony, anya, kényszerűségből, a pusztá megélhetésért dolgozik. A kettős teherviselés nagy kitartást, fáradhatatlan munkát követel meg a nőtől, amennyiben mindkét fronton (otthonában és

munkahelyén) teljesíteni akarja a vállalt feladatokat.

Palotai Boris az egyenlőtlen teherviselés biológiai adottságára hívja fel figyelmünket, mert emberemlékezet óta az anya hozta világra az utódokat. A születést követi a baba, kis- és nagygyerek nevelése, jellemének kialakítása, az emberke szocializálása. Az anya közelsége és odaadó munkája nélkülözhetetlen tényező a gyermek egészséges és sokoldalú fejlődéséhez. Ha az anya kényszerből házon kívül dolgozik, ez a kapcsolat futó találkozásokra redukálódik, és a gyerekek az anya idegességének levezető szubjektumává válik. A szülői viszony elformalizálódása, a házastársak kifelé fordulása (mind kevesebb érdeklődést tanúsítanak az otthon, a gyermek, a közös teendők iránt), a sokszor fellelőtlen házasságfelbontás «elhanyagolt vagy agyonfédelt, érzelmileg kétfelé ráncigált» gyereket eredményez. Tehát, «csak azok az asszonyok dolgoznak, akiknek *hivatásuk* az a munka, amit végeznek». (A kiemelés tőlem. T. M.)

Darvas József véleménye példamutatón magasra értékelendő. *Személyiséggé válni*, ez az egyenjogúság alapkérdése, mondja, és e mögött tisztán látja a parasztasszonyok öntudatának változását, miszerint az asszonyok felfedezték, hogy az ő világukon van a közös, a vagyon, hogy az együtt végzett értelmes munka felszabadít. Ez nemcsak a tsz-es parasztasszonyokra vonatkozik, de minden lányra és asszonyra, aki saját képességeit tudatosította, a közösségi munkában szabadult fel, alkot és dolgozik.

Jókai Anna válaszában egy mélyen intellektuál nő véleményét találjuk, melyben benne van az írónő-pedagógus élettapasztalata, ami specifikusan női, asszonyi és anyai. »A teljességre törekedve is vállalni kell a feladatok szelektációját«, tanácsolja a nőknek, hogy életük minden szakaszában a legfontosabb feladatokra összpontosítsák erejüket. Kemény, sokat elváró tanács ez, de talán a jelenlegi társadalmi viszonyok fejlettségi fokának legjobban megfelelő.

Bár a szerző figyelmeztet utószavában, hogy megengedhetetlen hibát követne el az, aki az interjúkat kü-

lönböző ismérvek alapján csoportosítaná, vagy általánosítaná a válszokból, mégis megkísérelhetjük a nőolvasókról való nézetek összegezését és általánosítását. A megkérdezettek egyhangúan kimondják: a nőolvasók képezik az olvasótábor, az író-olvasó találkozókat látogatóinak nagyobb részét, érzékenyek, fogékonyak, érdeklődőek, lelkesek, jók, sokkal jobbak a férfiaknál.

A nőiról alkotott nézetek már eltérőbbek. Szabó Magda és Illés Endre számára a tehetség a fontos, nem az illető neve. Csurka István, Galgóczi Erzsébet, Weöres Sándor és Gyurkó László a nőírókat gyengébb alkotóknak, a férfíróktól eltérő hangvételű és kevésbé színvonalas íróknak tartják. Palotai Boris a nőírók őszinteségére hívja fel figyelmünket, ami néha azonos az önleplezéssel.

A család és a vele kapcsolatos problémák képezik a riportsorozat harmadik közös kérdését. Mint társadalmi alapejtet, a család létezését nem kérdőjelezzük meg az interjúalanyok. Nem kétséges számukra ennek fokozatos fejlődése, viszonyainak demokratizálódása és humanizálódása. A családi élet bio-pszichoszociális kerete a társadalommal szüntelenül kölcsönhatásban levő házastársi, szülő-gyermek és testvérvizsornak. Am a megnövekedett válsai statisztika rámutat a családon belüli kapcsolatok lazulására, a házasság felbontási lehetőségére. Egyes írók szerint a házasságban legfontosabb az értékes *szellemi szövetség* (Jókai Anna) az élésre, gyermeknevelésre, munkára; két független személyiség *önként* vállalt és teljesített szövetsége (Garai Gábor).

Földes Anna könyve, amelyben megtaláljuk Illyés Gyula, Benjámín László, Örkény István, Szabó Magda, Kolozsvári Grandpierre Emil, Csurka István, Németh László, Garai Gábor, Karinthy Ferenc, Nemes Nagy Ágnes, Darvas József, Déry Tibor, Jókai Anna, Devecseri Gábor, Galgóczi Erzsébet, Illés Endre, Lányi Sarolta, Weöres Sándor, Palotai Boris és Gyurkó László véleményét a nőkérdésről, gondolkodásra ébreszti és állásfoglalásra sarkallja az olvasót. A húsz interjúból szinte magától adódik a meghatározás: A nő szerepe: FÖSZEREP. (Devecseri Gábertól

vette kölcsön a szerző a kötetadó címet.) A felvetett problémák sokoldalúsága mintegy bizonyíték: a szó mestereit foglalkoztatja a nőkérés, aktuálisnak tartják, megoldhatóságát mind tudatalakító írói munkával, mind egyetemes gazdasági, társadalmi, politikai fejlődéssel látják elérhetőnek. A mai nő sajátos helyzetének vázolásával (felszabadult nőiesség, férfiműveltség, függet-

lenségigény, a személyiséggé válás igénye, őszinteség, megnövekedett szabadság, érzelmegazdagság, munkalehetőség igénye) bizonyítja, hogy korunkban már sokat tettek a probléma megoldásának az érdekében, de ami még hátra van — a női sors teljes felszabadítása a visszahúzó erőktől —, az az egyén és a társadalom tényleges együttműködésével oldható csak meg.

TERÉK MÁRIA

KÖLTŐI HANGULATVILÁG

KIRÁLY ERNŐ: *Tíz dal vajdasági költők verseire.*

Vajdasági Zeneszerzők Egyesülete, Újvidék, 1972.

Hangversenyműsorainkon mind gyakrabban szerepelnek vajdasági zeneszerzők alkotásai. Zenekari és kamaraművekben talán nincs is hiány, de dalkultúránk már szegényebb. Ezért jelentős Király Ernő most megjelent dalciklusa, amelyet Csépe Imre, Dér Zoltán, Gál László, Urbán János és Zákány Antal vajdasági költők verseire komponált.

Király Ernő régebbi, énekhangra és zongorára írt alkotásait adta ki összegyűjtve a Vajdasági Zeneszerzők Egyesülete. Ezekben még ragaszkodott a hangnemekhez, a harmónia és a kontrapunkt szabályaihoz. A költemények — kötöttségük nélkül fogva — eleve megkövetelték, hogy hű maradjon a formatanhoz is. Zenei értelmezésükkor igyekszik megvalósítani a plasztikus intonációs szakaszokat, amelyek egy-egy hangulathoz kapcsolódnak. Érzelmi görbéjük elválaszthatatlan a dallamvonal emelkedő és süllyedő tendenciáitól. A ritmikus mozgásformulák a

versek belső ritmusának mélyebb értelmezései Király zenéjében. Figyelemre méltó, hogy nem törekedett széles ívelésű melódiákra, ezért gyakran alkalmaz hangismétléseket, amelyek rendszerint ritmizáltak. Jellemző példa erre Dér Zoltán *Nyugtalan kérdések* című versének megzenésítése. A háromnyolcados ütemen belül szinte ugyanaz a ritmusformula ismétlődik. A dal kezdete — »Napsugár táncol zsenge fákon, hová lett, hová, ifjúságom?« — és vége — »S lepkét kergető virgonc kedvvel, jön-e még hajnal a néveddel?« — szinte pár hangra épül. A kompozíció középső részének zongorakiséréte gazdagabb, zsúfoltabb, a dallamok is egyre magasabbra törnek, akár a felkorbácsolts hullámok, mert a költő nyugtalanító kérdései ezt szükségessé teszik.

Király Ernő a többi mű megkomponálásakor a költők hangulatvilágához alkalmazkodik, de nem